

Motion till riksdagen 2022/23:1074

av Ann-Sofie Alm (M)

En trygg demokrati

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en artikel i regeringsformen som anger att ändringar i strid med statskicket och de grundläggande mänskliga rättigheterna är otillåtna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur Domarnämnden och domstolarna kan garanteras självständighet bortom allt rimligt tvivel och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att upphöja vallagen till en semikonstitutionell lag och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Yttrandefrihet, religionsfrihet, rösträtt, föreningsfrihet, tryckfrihet och diskrimineringsförbud är exempel på grundläggande rättigheter som vi idag tar för givna för att de länge funnits där för oss. Men sanningen är den att dessa rättigheter kan avskaffas ganska lätt och inom en relativt snabb tidsrymd. Det som krävs för att avskaffa demokratins grundläggande rättigheter är endast två beslut med enkel majoritet i Sveriges riksdag med ett mellanliggande val.

I ett flertal länder har det inrättats begränsningar när det gäller att fatta beslut som står i strid med ett demokratiskt statskick och mänskliga rättigheter.

I Finland krävs det två beslut med ett mellanliggande val, men det ska föreligga kvalificerad majoritet i det andra beslutet.

I Norges konstitution föreskrivs att ändringar inte får strida mot principerna i konstitutionen. Tyskland har i sin konstitution en särskild klausul som omöjliggör att det demokratiska statskicket och mänskliga rättigheter upphävs samt en regel som säger att alla tyskar har rätt att göra motstånd mot varje person som önskar avskaffa den konstitutionella ordningen, om ingen annan åtgärd är tillgänglig.

Sveriges riksdag bör se över möjligheten att i grundlagen ta in en artikel som anger vilka regler som det inte går att ändra under några villkor. En artikel kan införas i regeringsformen som anger att ändringar i strid med statskicket och de grundläggande mänskliga rättigheterna är otillåtna. Man kan också i tillägg välja att besluta att två likalydande beslut måste fattas med kvalificerad majoritet och med mellanliggande ordinarie riksdagsval. Det är svårt att föregå en utredning, men det är inte svårt att förstå att en sådan utredning är nödvändig att göra. Demokratin kan inte tas för given. Demokrati är levande materia och måste därför vårdas av en gemensam vilja för att överleva.

En trygg demokrati kräver ett pålitligt rättsväsen. Därför är det även av stor vikt att domstolar och myndigheter är oberoende. Domarnämnden, som skall garantera någon form av självständighet i domartillsättningen, tillsätts idag av regeringen. Domarnämnden lämnar sina förslag på domare att även de tillsätts av regeringen. Domstolarna skall garanterat och utom varje tvivel vara självständiga och därför bör detta ständigt bevakas. Det är därför en god idé att se över om systemet är hållbart över tid; kanske bör man utreda om inte istället majoriteten av Domarnämnden bör utses av en kvalificerad riksdagsmajoritet, exempelvis justitieutskottet i riksdagen.

Vidare har alla offentliga organ ansvar för att, i förhållande till grundlagarna, pröva om riksdagens och regeringens beslut är grundlagsenliga. De har också rätt att efter prövning i domstol vägra att tillämpa det som strider mot grundlagarna.

I en trygg demokrati bör även detta värn stärkas och grundlagen bör få en ny regel som ger exempelvis justitieutskottet vetorätt och därmed hindrar direkt olämpliga tillsättningar av exempelvis en rikspolischef.

Till sist vill jag uppmärksamma att vallagen har en central plats i en trygg demokrati, och därför bör möjligheterna att uppgradera den till semikonstitutionell lag ses över, dvs. det bör utredas om den ska vara grundlag eller om den ska vara en vanlig lag, eller om den kan upphöjas till något vi vilar vår nation på. Sammanfattningsvis innebär det att en semikonstitutionell lag besitter en starkare begränsning av möjligheten att ändra lagen.

Ann-Sofie Alm (M)